

การใช้การตรวจ
ทางห้องปฏิบัติการทางการแพทย์
อย่างสมเหตุผล
(Rational laboratory use; RLU)

รหัสเอกสาร

WP - LAB - DOC - 010

กลุ่มงานเทคนิคการแพทย์ โรงพยาบาลห้วยทับทัน
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ

กลุ่มงานเทคนิคการแพทย์ โรงพยาบาลห้วยทับทัน

เรื่อง : Rational laboratory use; RLU

ระเบียบปฏิบัติที่ : WP - LAB - DOC - 010

ฉบับที่ : 1

วันที่ประกาศใช้ : 12 มิถุนายน 2567

วันที่ทบทวน : 1 กุมภาพันธ์ 2568

แก้ไขครั้ง : 01

หน้า 1/16

จัดทำโดย

(นางสาวเป็ยวิภา งอมสงัด)

ผู้จัดการคุณภาพห้องปฏิบัติการ

ทบทวนโดย

(นายณัฐ อสุพงษ์พัฒนา)

นายแพทย์ปฏิบัติการ

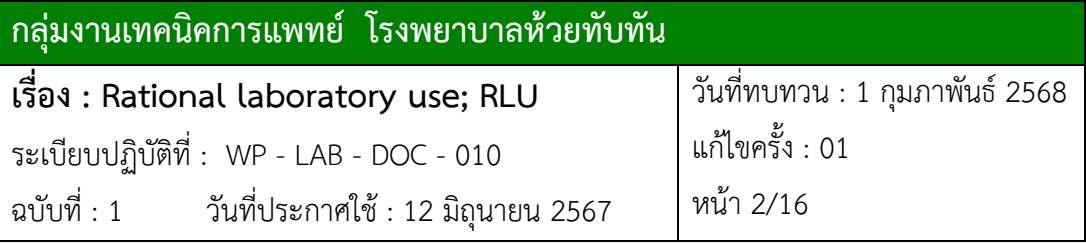
อนุมัติโดย

(นายณัฐพงษ์ โพธิ์บุตร)

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลห้วยทับทัน

เอกสารควบคุม

ใช้ในหน่วยงานที่ระบุภายในโรงพยาบาลห้วยทับทัน ห้ามนำออกไปใช้ภายนอกหรือทำสำเนาโดยไม่ได้รับอนุญาต

[illegible]

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
นโยบาย RLU	4
1. โรคไตเรื้อรัง (Chronic kidney disease; CKD) : การตรวจ Creatinine	5
2. โรคเบาหวาน : การตรวจ HbA1c	7
3. การตรวจ Thyroid function test	8
4. การตรวจ Urine culture	8
5. การตรวจ HLA-B 58:01	9
6. การตรวจ HCV	9
7. การตรวจ DCIP	10
8. การตรวจ Hb typing	10
9. การตรวจ Blood group	11
10. การตรวจ CBC	11
11. การตรวจ BUN	12
12. การตรวจ Lipid profile	13
ตัวชี้วัดคุณภาพ	14
เอกสารอ้างอิง	16

นโยบาย RLU

โรงพยาบาลห้วยทับทัน มีความมุ่งมั่นพัฒนาการตรวจทางห้องปฏิบัติการทางการแพทย์อย่างสมเหตุผล เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการทางการแพทย์มีประสิทธิภาพและถูกต้อง โดยมีการเลือกใช้อย่างเหมาะสมในการคัดกรอง การวินิจฉัย การติดตามผลการรักษา โดยคำนึงความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นสำคัญ ความคุ้มค่าและประโยชน์ต่อราชการ

ผู้บริหารสูงสุดมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการการใช้การตรวจทางห้องปฏิบัติการทางการแพทย์อย่างสมเหตุผล (Rational laboratory use; RLU) และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบหลักงาน RLU โรงพยาบาลห้วยทับทัน เพื่อให้มีการประสานงานเกิดความร่วมมือระหว่างสหวิชาชีพ มีการมอบหมายบทบาทหน้าที่ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินงาน RLU มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการสื่อสารให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องรับทราบนโยบาย RLU และถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน ดังนี้

1. มุ่งมั่นพัฒนาการตรวจทางห้องปฏิบัติการทางการแพทย์อย่างสมเหตุผล เพื่อให้การบริการมีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการและนโยบายองค์กร
2. ให้บริการตรวจรักษาผู้ป่วยโดยใช้การตรวจทางห้องปฏิบัติการอย่างเหมาะสมอ้างอิงตามหลักวิชาการ
3. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บข้อมูล ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงาน RLU
4. บุคลากรที่เกี่ยวข้องรับทราบนโยบายและมีส่วนร่วมในการนำ RLU ไปสู่การปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบ
5. คณะกรรมการ RLU มีการประชุม กำกับติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ รวบรวมข้อมูลสำคัญนำเสนอต่อที่ประชุมเพื่อการประสานความร่วมมือ
6. มีการกำกับติดตามตัวชี้วัดคุณภาพเพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงาน (KPI) ค้นหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไข ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
7. ทบทวนบัญชีรายการโรคหรือรายการตรวจทางห้องปฏิบัติการ RLU อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

(นายณัฐพงษ์ โพธิ์บุตร)

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลห้วยทับทัน

1. โรคไตเรื้อรัง (Chronic kidney disease; CKD) : การตรวจ Creatinine

1.1 วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง (CKD) ได้รับการวินิจฉัยและการรักษาอย่างถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปตามแนวทางการดูแลผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังเพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนทั้งเฉียบพลันและเรื้อรัง

1.2 แนวทางการดำเนินงาน

1.2.1 ผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัย CKD stage 3 – 5 ได้รับการตรวจทางห้องปฏิบัติการตามแนวทางการดูแลผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลห้วยทับทัน

1.2.2 พยาบาลผู้ดูแลเฉพาะโรคตรวจสอบผลตรวจทางห้องปฏิบัติการในสมุดประจำตัวผู้ป่วยหรือระบบ HIS ทุกครั้งเมื่อผู้ป่วยมารับบริการที่คลินิก โดยระบบ HIS แจ้งเตือนวันที่ตรวจ และ/หรือผลตรวจครั้งล่าสุด

1.2.3 แพทย์/ พยาบาลส่งคำสั่งตรวจทางห้องปฏิบัติการเมื่อครบกำหนดตามเกณฑ์

1.2.4 พยาบาลให้ความรู้เรื่องโรคไตเรื้อรัง แนะนำปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและมีการติดตามเมื่อผู้ป่วยขาดนัด

Lab CKD

ระดับ	F/U Cr 3 ด (91 วัน)	F/U 6 ด		หมายเหตุ
3a (45-59)	Cr นับจากครั้งแรกของปี ปี 3 ด ไม่เกิน 6ด	ACEI/ARB Cr+K +Urine Protein, (DM :micro)	No ACEI/ARB Cr+ Urine Protein, (DM :micro)	Cr เจาะก่อน 6 ด ได้ผล
3b (30-44)	Cr นับจากครั้งแรกของปี ปี 3 ด ไม่เกิน 6ด	Cr +k+Co2+Po4+Alb + Urine Protein, (DM :micro) (LDL)	Cr+Co2+Po4+Alb + Urine Protein, (DM :micro) (LDL)	

ระดับ	F/U 4 ด	6 ด		8ด	
4(15-29)	ACEI/ARB	No ACEI/ARB		ACEI/ARB	No ACEI/ARB
	Cr+k ห่างจากครั้งที่ 1 3-4 ด	Cr	CBC+ Ca+Co2+Po4+Alb+ Urine Protein, (DM :micro) (LDL)	Cr+k	cr

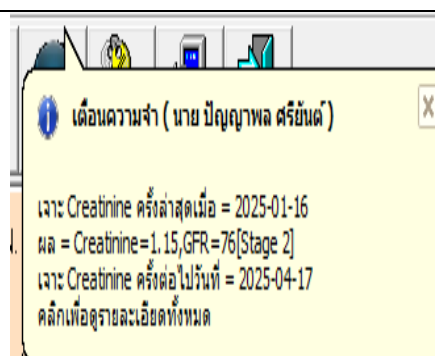
ระดับ	F/U	6 ด
5 (<15)	Cr q 3 m	CBC +Ca+Co2+Po4+Alb+Cr Urine Protein, (DM :micro) (LDL)

หมายเหตุ 1. กรณีผู้ป่วยเป็น DM กดเลือก---> ชุด CKD with DM ชุดใหญ่รายปี 2. กรณีผู้ป่วยเป็น HT +CKD ชุด CKD Annually

เตือนความจำ (นาย ปิญญาพล ศรีจันทร์)

เจาะ Creatinine ครั้งล่าสุดเมื่อ = 2025-01-16
ผล = Creatinine=1.15,GFR=76[Stage 2]
เจาะ Creatinine ครั้งต่อไปวันที่ = 2025-04-17
คลิกเพื่อดูรายละเอียดทั้งหมด

Lab DM/ HT

ระดับ	ACEI/ARB (มียาEnalapril,Losartan)	No ACEI/ARB	หมายเหตุ
DM กดชุดDM	FBS ,CBC,Cr,Lipids,HbA1c +K Urine Protein, (DM :micro)	FBS ,CBC,Cr,Lipids,HbA1c Urine Protein, (DM :micro)	1. เจาะปัสสาวะ 1 ครั้ง 2. กรณีพบว่าไตเสื่อมระดับ 3 นัด F/U Cr หลัง 91 วัน **ถ้าพบว่ายังระดับ 3 ขึ้น ทะเบียน CKD Clinic ***ผู้ป่วย On ยา HCTZ เพิ่ม แลป Na ด้วย
ระดับ	ACEI/ARB (มียาEnalapril,Losartan)	No ACEI/ARB	หมายเหตุ
HT (กดชุด HT)	FBS ,CBC,Cr,Lipids, +K Urine Protein, (DM :micro)	FBS ,CBC,Cr,Lipids, Urine Protein, (DM :micro)	1. เจาะปัสสาวะ 1 ครั้ง 2. กรณีพบว่าไตเสื่อมระดับ 3 นัด F/U Cr หลัง 91 วัน **ถ้าพบว่ายังระดับ 3 ขึ้น ทะเบียน CKD Clinic ***ผู้ป่วย On ยา HCTZ เพิ่ม แลป Na ด้วย

	โรงพยาบาลห้วยทับทัน	หน้าที่ : 1
	วิสัยทัศน์งานแพทย์ :	ฉบับที่ : 1
	เรื่อง แนวทางการดูแลผู้ป่วย โรคไตเรื้อรัง (CKD)	วันที่ : 24 กันยายน 2562
	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: องค์การแพทย์ , NSO , PCT , NCD	

การตรวจทางห้องปฏิบัติการ

ระดับ	3 เดือน	4 เดือน		6 เดือน		8 เดือน		12 เดือน
		มียา ACEI/ARB	ไม่มียา ACEI/ARB	มียา ACEI/ARB	ไม่มียา ACEI/ARB	มียา ACEI/ARB	ไม่มียา ACEI/ARB	
ระดับ 3a				Creatinine Potassium Urine protein (DM: Microalbumin) (LDL)	Creatinine Urine protein (DM: Microalbumin) (LDL)			CBC Creatinine Electrolyte Calcium, Phosphate Albumin Lipid profile
ระดับ 3b				Creatinine Potassium Bicarbonate Calcium, Phosphate Albumin Urine protein (DM: Microalbumin) (LDL)	Creatinine Bicarbonate Calcium, Phosphate Albumin Urine protein (DM: Microalbumin) (LDL)			Uric acid Urine protein (DM: Microalbumin) EKG FBS (HbA1C)
ระดับ 4		Creatinine Potassium	Creatinine	CBC Bicarbonate Calcium, Phosphate, Albumin Urine protein (DM: Microalbumin) (LDL)		Creatinine Potassium	Creatinine	
ระดับ 5	Creatinine			CBC Potassium Bicarbonate Calcium, Phosphate, Albumin (LDL)				

2. โรคเบาหวาน : การตรวจ HbA1c

2.1 วัตถุประสงค์

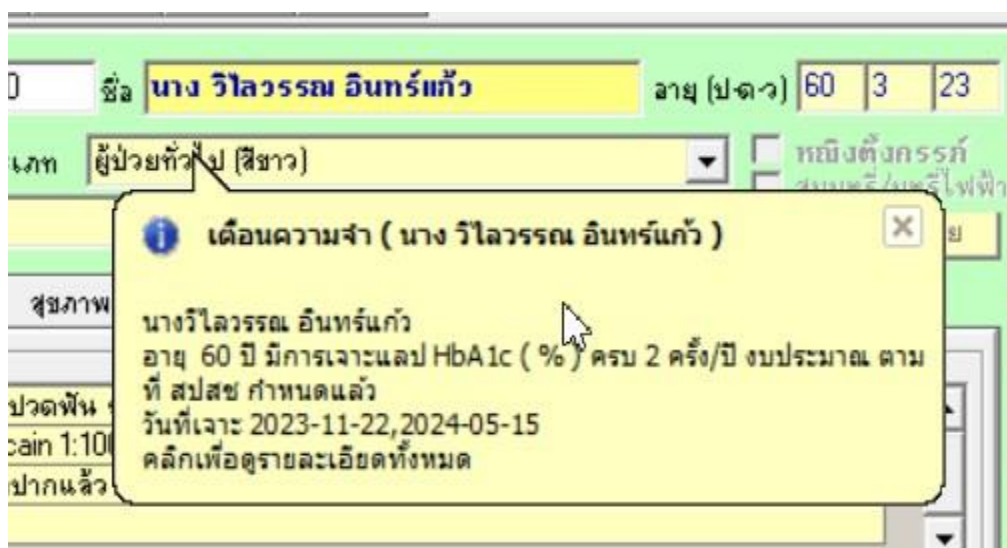
เพื่อให้ผู้ป่วยโรคเบาหวาน (DM) ได้รับการตรวจรักษาตามมาตรฐานอย่างถูกต้อง เหมาะสม ป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อน

2.2 แนวทางการดำเนินงาน

2.2.1 ผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยโรคเบาหวาน ได้รับการตรวจหาระดับน้ำตาลสะสมในเลือดอย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี หรือไม่เกิน 2 ครั้งต่อปี ห่างกัน 90 วัน

2.2.2 พยาบาลผู้ดูแลเฉพาะโรคตรวจสอบผลตรวจทางห้องปฏิบัติการในสมุดประจำตัวผู้ป่วยหรือระบบ HIS ทุกครั้งเมื่อผู้ป่วยมารับบริการที่คลินิก พิจารณาส่งตรวจ HbA1c ครั้งที่ 2 สำหรับผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มีแนวโน้มควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด (FBS) ได้ดีหรือได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยต้องตรวจห่างกันอย่างน้อย 3 เดือนหรือ 90 วัน

2.2.3 ระบบ HIS แสดงวันที่ตรวจ และ/หรือผลตรวจครั้งล่าสุด และมีการแจ้งเตือนเมื่อส่ง HbA1c ครบตามเกณฑ์กำหนด

2.2.4 พยาบาลให้ความรู้เรื่องโรคเบาหวานและภาวะแทรกซ้อน แนะนำปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและมีการติดตามเมื่อผู้ป่วยขาดนัด

3. การตรวจ Thyroid function test

3.1 วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการตรวจวินิจฉัยและติดตามการรักษาโรคไทรอยด์อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีการส่งตรวจ T3, T4, FT3 อย่างสมเหตุผล

3.2 แนวทางการดำเนินงาน

3.2.1 การตรวจเพื่อวินิจฉัยผู้ป่วยโรคไทรอยด์ (Hyperthyroidism, Hypothyroidism) พิจารณาดังนี้

- TSH, FT4 และ/หรือ FT3

3.2.2 การตรวจเพื่อติดตามการรักษาโรคไทรอยด์ พิจารณาดังนี้

- FT4 เพื่อติดตามการรักษาภายใน 6 เดือนแรกหลังรับยา
- TSH, FT4 เพื่อติดตามการรักษาหลังจากรับยาครบ 6 เดือน

3.2.3 ยกเลิกคำสั่งแล็บชุด TFT ในระบบ HIS เพื่อลดการส่งตรวจมากเกินไปจนความจำเป็น

3.2.4 ระบบ HIS แสดงวันที่ตรวจ และ/หรือผลตรวจครั้งล่าสุด

4. การตรวจ Urine culture

4.1 วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการตรวจวินิจฉัยการติดเชื้อของระบบทางเดินปัสสาวะและได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง เหมาะสม โดยใช้ผลตรวจทางห้องปฏิบัติการอย่างสมเหตุผล

4.2 แนวทางการดำเนินงาน

4.2.1 การส่งตรวจ Urine culture พิจารณาดังนี้

- เพื่อวินิจฉัยการติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ (Urinary Tract Infection; UTI) และ กรวยไตอักเสบเฉียบพลัน (Acute pyelonephritis; APN)
- ผลตรวจปัสสาวะ (Urinalysis; UA) พบ WBC $\geq$ 10-20 cell/HPF ขึ้นไป และ/หรือ Nitrite ให้ผล positive

4.2.2 หากพบการส่งตรวจ Urine culture มาพร้อมกับ UA ให้เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการตรวจวิเคราะห์ UA และ รายงานผลตรวจ จากนั้นประสานแจ้งหน่วยงานที่ส่งตรวจ consult แพทย์ เพื่อยืนยันหรือยกเลิกการส่งตรวจ Culture

5. การตรวจ HLA-B 58:01

5.1 วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจ Genotyping for HLA-B*58:01 ซึ่งเป็นข้อมูลทางเภสัชพันธุศาสตร์ของผู้ป่วยก่อนที่จะใช้ยา allopurinol รักษาผู้ป่วย เนื่องจากมีรายงานว่าชาวไทยและจีนที่มี HLA-B*58:01 จะมีความเสี่ยงสูงมากต่อการแพ้ยาชนิดรุนแรงแบบ Stevens-Johnson syndrome (SJS) และ Toxic epidermal necrolysis (TEN) ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ป่วยเสียชีวิตได้¹

5.2 แนวทางการดำเนินงาน

5.2.1 แพทย์ส่งตรวจคัดกรองยีนในผู้ป่วยที่ต้องใช้ยา allopurinol เป็นครั้งแรก โดยพยาบาลกรอกแบบใบนำส่งตัวอย่างตรวจวินิจฉัยทางเภสัชพันธุศาสตร์จากนั้นส่งให้จนท.ห้องปฏิบัติการ เพื่อใช้ประกอบการส่งตรวจเลือดที่ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์อุบลราชธานี

5.2.2 เภสัชกรเมื่อพบการสั่งจ่ายยา allopurinol จะตรวจสอบประวัติเดิมว่าเคยรับยามาก่อนหรือไม่ หากเป็นการรับยาครั้งแรกจะตรวจสอบผลการตรวจ HLA-B*58:01 ในประวัติแล้ว

5.2.3 จนท.ห้องปฏิบัติการเมื่อพบผลตรวจ “ มี HLA-B*58:01 ” ให้แจ้งเภสัชกรทุกรายเพื่อบันทึกในประวัติการแพ้ยาและใส่บอลลูนแจ้งเตือน

5.2.3 **ปกติจะไม่มีผลการตรวจเพิ่มเพราะผลตรวจของผู้ป่วยจะคงเดิมตลอดชีวิต** แต่หากต้องการตรวจเพิ่มต้องให้เหตุผลในการตรวจโดยพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

5.2.4 ระบบ HIS แสดงวันที่ตรวจ และ/หรือผลตรวจครั้งล่าสุด และบล็อกเมื่อพบการสั่งตรวจซ้ำ

6. การตรวจ HCV

6.1 วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจคัดกรองโดยการตรวจหาแอนติบอดีที่จำเพาะต่อ HCV (Anti-HCV) ด้วยชุดตรวจรวดเร็ว (Rapid test) ที่ใช้หลักการ Immunochromatography

6.2 แนวทางการดำเนินงาน

6.2.1 ผู้รับบริการกลุ่มเสี่ยงเข้าเกณฑ์การตรวจหาโรคไวรัสตับอักเสบ ซี ได้แก่ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีฉีด กลุ่มชายมีเพศสัมพันธ์กับชาย บุคลากรทางการแพทย์และผู้ต้องขัง^{2,3}

6.2.2 **ผลตรวจเป็นบวก (Positive) จะไม่ตรวจ Anti-HCV ซ้ำ** เนื่องจากเคยมีการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบ ซี มาก่อน โดยที่ขณะนี้อาจมีหรือไม่มีไวรัสในเลือดก็ได้ ควรได้รับการตรวจหาปริมาณเชื้อไวรัสตับอักเสบ ซี (Viral load หรือที่รู้จักกันในนามของการตรวจ HCV RNA) เพื่อยืนยันว่ามีการติดเชื้อแบบเรื้อรังหรือไม่⁴

6.2.3 ผลตรวจเป็นลบ (Negative) สามารถตรวจ Anti-HCV ซ้ำทุก 1 ปี หากยังมีความเสี่ยงได้รับเชื้อ

6.2.4 ระบบ HIS แสดงวันที่ตรวจและ/หรือผลตรวจครั้งล่าสุด

6.2.5 ระบบ HIS บล็อกการสั่งตรวจหากพบผลตรวจบวก (Anti-HCV positive) ให้ส่งตรวจ Viral load ได้เลย

7. การตรวจ DCIP

7.1 วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจคัดกรองผู้ป่วยธาลัสซีเมียด้วยการตรวจคัดกรองฮีโมโกลบิน อี (HbE) ด้วยวิธี Dichlorophenol indophenol precipitation test (DCIP) หลักการ Oxidative precipitation

ธาลัสซีเมียเป็นโรคโลหิตจางเรื้อรังที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม เกิดจากความผิดปกติของยีนที่สังเคราะห์ฮีโมโกลบินของเม็ดเลือดแดง การตรวจคัดกรอง (Screening tests) เป็นขั้นตอนแรกที่มีเป้าหมายหลักในการคัดกรองเอาคนปกติหรือคนที่มีความผิดปกติชนิดที่ไม่รุนแรงออกไป เพื่อจะได้ไม่ต้องตรวจเลือดต่อและเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย คงเหลือแต่ผู้ที่น่าจะมี ความผิดปกติของธาลัสซีเมียและฮีโมโกลบินผิดปกติที่เข้าสู่กระบวนการตรวจวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

7.2 แนวทางการดำเนินงาน

7.2.1 ผู้รับบริการทั่วไปเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำทางพันธุกรรม การตรวจวินิจฉัยทารกในครรภ์สำหรับสามีภรรยา คู่เสี่ยงที่มีโอกาสให้กำเนิดบุตรเป็นโรคธาลัสซีเมีย ชนิดรุนแรง 3 โรค ตามนโยบายของสาธารณสุข ได้แก่ homozygous α -thalassemia 1 (Hb Bart's hydrops fetalis), homozygous β -thalassemia และ β -thalassemia/ E ⁵

7.2.1 ปกติจะไม่มีการตรวจเพิ่มเพราะผลตรวจของผู้ป่วยจะคงเดิมตลอดชีวิต แต่หากต้องการตรวจเพิ่มต้องให้เหตุผลในการตรวจโดยพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

7.2.3 ระบบ HIS แสดงวันที่ตรวจ และ/หรือผลตรวจครั้งล่าสุด บล็อกเมื่อพบการส่งตรวจซ้ำถ้ามีผล Hb typing แล้วไม่ต้องส่งอีก แต่หากยืนยันจะส่งตรวจซ้ำต้อง “ระบุเหตุผล” จึงจะสามารถส่งตรวจได้

8. การตรวจ Hb typing

8.1 วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจวิเคราะห์ชนิดและปริมาณฮีโมโกลบินในเลือด สามารถตรวจวินิจฉัยธาลัสซีเมียที่ไม่ซับซ้อนได้เกือบทุกชนิดที่พบบ่อยในประเทศไทย ยกเว้นพาหะ α -thalassemia

ธาลัสซีเมียเป็นโรคโลหิตจางเรื้อรังที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม เกิดจากความผิดปกติของยีนที่สังเคราะห์ฮีโมโกลบินของเม็ดเลือดแดง นำไปสู่การเกิดพยาธิสภาพกับแทบทุกอวัยวะในร่างกาย ผู้ที่มียีนธาลัสซีเมียมีทั้งผู้ที่เป็นโรคและไม่เป็นโรคหรือพาหะ ผู้ที่เป็นโรคมีอาการแตกต่างกันตั้งแต่มีโลหิตจางเล็กน้อย โลหิตจางมาก เรื้อรังไปจนถึงอาการรุนแรงมากจนเสียชีวิตตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาหรือหลังคลอดไม่นาน ส่วนผู้ที่เป็นพาหะมีสุขภาพปกติเหมือนคนทั่วไปแต่สามารถถ่ายทอดยีนที่ผิดปกติไปสู่ลูกหลานได้ ⁵

8.2 แนวทางการดำเนินงาน

8.2.1 ผู้รับบริการทั่วไปเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำทางพันธุกรรม การตรวจวินิจฉัยทารกในครรภ์สำหรับสามีภรรยา คู่เสี่ยงที่มีโอกาสให้กำเนิดบุตรเป็นโรคธาลัสซีเมีย ชนิดรุนแรง 3 โรค ตามนโยบายของสาธารณสุข ได้แก่ homozygous α -thalassemia 1 (Hb Bart's hydrops fetalis), homozygous β -thalassemia และ β -thalassemia/ E

8.2.1 ปกติจะไม่มี การตรวจเพิ่ม เพราะผลตรวจของผู้ป่วยจะคงเดิมตลอดชีวิต แต่หากต้องการตรวจเพิ่มเติมต้องให้เหตุผลในการตรวจโดยพิจารณาเป็นราย ๆ ไป เช่น รับคำปรึกษาจาก Hematomed แล้ว

8.2.3 ระบบ HIS แสดงวันที่ตรวจ และ/หรือผลตรวจครั้งล่าสุด บล็อกเมื่อพบการส่งตรวจซ้ำแต่หากยืนยันจะส่งตรวจซ้ำต้อง “ระบุเหตุผล” จึงจะสามารถส่งตรวจได้

9. การตรวจ Blood group

9.1 วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจหาหมู่เลือดระบบ ABO และ Rh ทั้งในผู้ป่วยและผู้มารับบริการที่ต้องการทราบหมู่เลือด ถึงแม้ว่าจะมีหมู่โลหิตมากถึง 39 ระบบ แต่ระบบที่มีความสำคัญในการจัดเตรียมโลหิตให้ผู้ป่วยมี 10 ระบบ ได้แก่ ระบบ ABO Rh Kell Kidd Duffy Diego Lutheran MNS P1PK และ Lewis ในจำนวนนี้ หมู่โลหิตระบบ ABO มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ระบบ Rh ซึ่งในการให้โลหิตแก่ผู้ป่วยจะต้องให้ชนิดเดียวกับหมู่โลหิตของผู้ป่วยเท่านั้นจึงจะปลอดภัยที่สุด⁶

9.2 แนวทางการดำเนินงาน

9.2.1 ผู้รับบริการทั่วไป ปกติจะไม่มี การตรวจเพิ่ม เพราะผลตรวจของผู้ป่วยจะคงเดิมตลอดชีวิต

9.2.2 **ข้อยกเว้น** สำหรับผู้ป่วยของจองเลือดครั้งแรกสามารถขอตรวจเลือดซ้ำเพื่อยืนยันหมู่เลือดก่อนจัดหาเลือดมา ให้ผู้ป่วย ส่วนผู้ป่วยรับเลือดประจำให้ตรวจสอบจากประวัติหมู่เลือดเดิมเป็นข้อมูลในการจองเลือด

9.2.3 **ข้อยกเว้น** สำหรับผู้ป่วยรับเลือดทุกรายต้องได้รับการตรวจหมู่เลือดซ้ำก่อนทดสอบความเข้ากันได้ (crossmatch) กับเลือด ผู้บริจาคเพื่อให้หมู่เลือดตรงกันหรือเข้ากันได้เป็นอย่างดี จากนั้นจะปฏิบัติการตรวจทดสอบตามวิธีปฏิบัติงานและจ่ายเลือดที่ปลอดภัยให้กับผู้ป่วย

9.2.4 ระบบ HIS แสดงวันที่ตรวจ และ/หรือผลตรวจครั้งล่าสุด บล็อกเมื่อพบการส่งตรวจซ้ำแต่หากยืนยันจะส่งตรวจซ้ำต้อง “ระบุเหตุผล” จึงจะสามารถส่งตรวจได้

10. การตรวจ CBC

10.1 วัตถุประสงค์

การตรวจความสมบูรณ์เม็ดเลือด เป็นการวิเคราะห์หาสาเหตุความผิดปกติที่เกิดขึ้นในร่างกายเนื่องจากสภาวะบางอย่าง เช่น โลหิตจาง การติดเชื้อ การอักเสบ เลือดออกผิดปกติ หรือมะเร็ง มีผลต่อจำนวนของเม็ดเลือด การตรวจความสมบูรณ์ของเม็ดเลือดจึงบ่งบอกถึงความผิดปกตินั้นๆได้

การตรวจค่าความสมบูรณ์ของเม็ดเลือด (CBC) เป็นการตรวจทั่วไป จะทำทุกครั้งที่ไปตรวจสุขภาพซึ่งหากมีจำนวนของเม็ดเลือดต่างๆ ปกติ ก็อาจไม่จำเป็นต้องตรวจซ้ำ จนกระทั่งพบความผิดปกติบางอย่าง หรือแพทย์สงสัยว่ามีความผิดปกติเกิดขึ้น เช่น เมื่อมีอาการหรืออาการแสดงบางอย่างที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของเม็ดเลือด ผู้ป่วยมีอาการอ่อนเพลีย มีสัญญาณของการติดเชื้อ การอักเสบ มีจ้ำเลือด หรือมีเลือดออกผิดปกติเกิดขึ้น และเมื่อผู้ป่วยถูกวินิจฉัยว่ามีภาวะบางอย่างที่ส่งผลต่อเม็ดเลือดแล้ว มักมีการตรวจซ้ำเพื่อประเมินผลการรักษา หรือความปลอดภัยหาก

ยาที่ใช้มีผลต่อเม็ดเลือด เช่น การรับเคมีบำบัด จะส่งผลต่อการสร้างเม็ดเลือดที่ไขกระดูก หรือยากดภูมิคุ้มกันที่ทำให้เม็ดเลือดขาวต่ำลง เป็นต้น

10.2 แนวทางการดำเนินงาน

10.2.1 การส่งตรวจ CBC พิจารณาส่ง ดังนี้ ⁷

- การตรวจค่าความสมบูรณ์ของเม็ดเลือดจะทำเมื่อผู้ป่วยมีอาการ หรืออาการแสดงที่น่าจะส่งผลจากความผิดปกติของเม็ดเลือด
- ตรวจเพื่อความปลอดภัยเมื่อผู้ป่วยได้รับการรักษา หรือยาที่คาดว่าจะส่งผลต่อเม็ดเลือด
- เพื่อต้องการดูปริมาณเม็ดเลือดขาว และบอกได้ว่าการตอบสนองภูมิคุ้มกันปกติหรือไม่
- ตรวจติดตามการรักษา หรือการดำเนินไปของโรค **ตรวจซ้ำได้โดยห่างกันอย่างน้อย 6 – 8 ชั่วโมงขึ้นไป**

11. การตรวจ BUN

11.1 วัตถุประสงค์

เพื่อส่งตรวจ BUN (Urea) ในเลือดสำหรับการวินิจฉัยและการรักษาความผิดปกติของระบบไตหรือ metabolic disease อย่างสมเหตุผล

Urea เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการเผาผลาญโปรตีนและกรดอะมิโนในตับ การสังเคราะห์ urea ขึ้นอยู่กับปริมาณโปรตีนที่บริโภคแต่ละวันและการเผาผลาญโปรตีนภายในร่างกาย urea ถูกขับออกทางไตและจะแพร่กลับเข้ากระแสเลือดประมาณ 40-60% การแพร่ในส่วน distal tubule ขึ้นอยู่กับอัตราการไหลของปัสสาวะและถูกควบคุมโดย antidiuretic hormone ในภาวะที่มีการขับปัสสาวะออกมาผิดปกติจะมีการแพร่กลับน้อยมากทำให้มี urea ปริมาณมากถูกขับออกมากับปัสสาวะและทำให้พบ urea ในเลือดต่ำ ในกรณีที่ภาวะปัสสาวะน้อยซึ่งสามารถพบได้ใน Oligouric heart failure, Exsiccosis จะส่งผลให้ urea แพร่กลับมากขึ้นทำให้ urea ในเลือดเพิ่มสูงขึ้น ในภาวะไตวายทั้ง pre - และ post renal จะมีอัตราการไหลของปัสสาวะต่ำลงส่งผลให้มีอัตราการแพร่กลับของ urea เพิ่มขึ้นและเพิ่มอัตราการกำจัด Creatinine สำหรับภาวะที่มี urea สูงที่เกิดจาก pre-renal อาจพบได้ใน cardiac decompensation , อัตราการเผาผลาญโปรตีนเพิ่มสูงขึ้นและการสูญเสียในน้ำในร่างกาย urea สูงที่เกิดจากไตผิดปกติ ได้แก่ glomerulonephritis, chronic nephritis, polycystic kidney, tubular necrosis และ nephrosclerosis ส่วน urea สูงจาก post-renal อาจเกิดจากทางเดินปัสสาวะอุดตัน ความเข้มข้นของ urea ในเลือดจะถูกกำหนดโดย renal perfusion อัตราการสังเคราะห์ urea อัตราการกรองของไต ซึ่งอาจสูงได้ในภาวะไตวายเฉียบพลัน ไตวายเรื้อรังและ prerenal azotaemia ปริมาณ urea ในผู้ป่วยที่ฟอกไตจะเป็นตัวแทนของการย่อยสลายโปรตีนและบ่งชี้ภาวะการเผาผลาญของร่างกาย ในภาวะไตวายระยะสุดท้ายจะมี urotoxic sign ที่เกี่ยวข้องกับระบบกระเพาะอาหารและลำไส้ซึ่งสัมพันธ์กับความเข้มข้นของ urea การวัดปริมาณของ urea และ creatinine ในเลือดมักใช้ร่วมกันเพื่อช่วยวินิจฉัยการทำงานของไต⁸

11.2 แนวทางการดำเนินงาน

11.2.1 การส่งตรวจ BUN พิจารณาส่ง ดังนี้

- เพื่อประเมินการทำงานของไต ประเมินปริมาณการดูดกลับ Urea จากการขาดน้ำของร่างกาย
- เพื่อติดตามการรักษา เช่น hemodialysis
- เพื่อช่วยในการวินิจฉัยและติดตามการรักษาผู้ป่วยโรคระบบทางเดินปัสสาวะ
- เพื่อประเมินสภาพสมดุลของไนโตรเจนในร่างกาย⁹
- เพื่อช่วยประเมินภาวะเลือดออกในทางเดินอาหาร

11.2.2 ไม่ควรส่งตรวจคู่กับ Creatinine แบบ routine

12. การตรวจ Lipid profile

12.1 วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการตรวจวินิจฉัยและติดตามการรักษาระดับไขมันในเลือดอย่างสมเหตุผล

12.2 แนวทางการดำเนินงาน¹⁰

12.2.1 เพื่อประเมินความเสี่ยงต่อภาวะ atherosclerosis

12.2.2 เพื่อติดตามการรักษาในผู้ป่วยที่ได้รับยาลดระดับไขมันในเลือดให้เป็นไปตามเป้าหมายของแพทย์ โดยยาที่มีใช้ใน รพ.ห้วยทับทัน ได้แก่ กลุ่ม Statin [simvastatin, atorvastatin] และ Gemfibrozil

12.2.3 ยกเลิกคำสั่งแล็บชุด Lipid profile ในระบบ HIS เพื่อลดการส่งตรวจมากเกินไปจนความจำเป็น โดยส่งตรวจ LDL, Triglyceride ก็เพียงพอสำหรับการรักษาและติดตามอาการผู้ป่วย หากต้องการตรวจ HDL , Cholesterol ควรพิจารณาตามความจำเป็น

12.2.4 ระบบ HIS แสดงวันที่ตรวจ และ/หรือผลตรวจครั้งล่าสุด

ตัวชี้วัดคุณภาพ

Over = overutilization Under = underutilization

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	วัตถุประสงค์เพื่อลด		วิธีการ / แหล่งเก็บข้อมูล	หน่วยงานผู้รับผิดชอบ	
		Over	Under		ให้ข้อมูลตัวชี้วัด	การรายงานการดำเนินงาน
ร้อยละผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังได้รับการตรวจ Creatinine อย่างน้อย 1 ครั้ง/ปี	> 80%		√	HDC	NCD	LAB
ร้อยละของผู้ป่วยโรคเบาหวานได้รับการตรวจ HbA1c อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	> 70%		√	HDC	NCD	LAB
ร้อยละของผู้ป่วยโรคเบาหวานได้รับการตรวจ HbA1c ซ้ำภายใน 90 วัน	< 10%	√		HDC	NCD	LAB
ร้อยละการตรวจ T3, T4, FT3 ของการส่งตรวจไทรอยด์	≤ 5%	√		HIS	LAB	LAB
ร้อยละการตรวจ Urine culture ในผู้ป่วยโรคติดเชื้อระบบทางเดินปัสสาวะ ส่วนบนเหมาะสม	> 80%	√		HIS	LAB	LAB
ร้อยละของผู้ป่วยรับยา allopurinol ได้รับการตรวจ HLA-B 58:01	100%		√	HIS	เภสัชกรรม	LAB
ร้อยละการตรวจ HLA-B 58:01 รายเดิมซ้ำ	เท่ากับ 0	√		HIS	LAB	LAB
ร้อยละการตรวจ Anti-HCV positive รายเดิมซ้ำ	เท่ากับ 0	√		HIS	LAB	LAB
ร้อยละการตรวจ DCIP รายเดิมซ้ำ	≤ 10%	√		HIS	LAB	LAB
ร้อยละการตรวจ Hb typing รายเดิมซ้ำ	เท่ากับ 0	√		HIS	LAB	LAB

ตัวชี้วัดคุณภาพ

Over = overutilization   Under = underutilization

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	วัตถุประสงค์เพื่อลด		วิธีการ / แหล่งเก็บข้อมูล	หน่วยงานผู้รับผิดชอบ	
		Over	Under		ให้ข้อมูลตัวชี้วัด	การรายงานการดำเนินงาน
ร้อยละการตรวจ Blood group รายเดิมซ้ำ	≤ 25%	√		HIS	LAB	LAB
ร้อยละการตรวจ CBC ซ้ำภายใน 8 ชั่วโมง	≤ 10%	√		HIS	LAB	LAB
ร้อยละการตรวจ BUN ลดลงจากเดิม	≥ 5%	√		HIS	LAB	LAB
ร้อยละการตรวจ HDL, Cholesterol ลดลงจากเดิม	≥ 5%	√		HIS	LAB	LAB

เอกสารอ้างอิง

1. ภาควิชาทางคลินิก คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. คู่มือการตรวจทางห้องปฏิบัติการ (อินเทอร์เน็ต). (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: [https://www.si.mahidol.ac.th/th/manual/Document/a10/HLA-B%2058%2001%20\(for%20Allopurinol\).htm](https://www.si.mahidol.ac.th/th/manual/Document/a10/HLA-B%2058%2001%20(for%20Allopurinol).htm)
2. ศูนย์ประสานงานโรคตับอักเสบจากไวรัส กองโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการกำจัดโรคไวรัสตับอักเสบซีประเทศไทย พ.ศ.2563 (อินเทอร์เน็ต). (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1032520200721094236.pdf>
3. กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการตรวจคัดกรองและรักษาโรคไวรัสตับอักเสบ บี และ ซี สำหรับแพทย์เวชปฏิบัติทั่วไป พ.ศ.2567 (อินเทอร์เน็ต). (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: https://drive.google.com/drive/folders/1X_XkqS0X2oOv9DoUWEu-MjPjwJRI0p1
4. แนวทางการดำเนินงานตรวจคัดกรองโรคติดเชื้อไวรัสตับอักเสบ บี และ ซี ในประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีความเสี่ยงเพื่อส่งต่อเข้าสู่ระบบการรักษาในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับปรับปรุง พ.ศ.566 (อินเทอร์เน็ต). (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1401020230502091605.pdf>
5. ศูนย์วิจัยทางคลินิก กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. คู่มือทางห้องปฏิบัติการการตรวจวินิจฉัยอัลสซีเมียและฮีโมโกลบินผิดปกติ; มีนาคม 2556. (อินเทอร์เน็ต). (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: http://nih.dmsc.moph.go.th/aboutus/media/Guideline_Book%201.pdf
6. รศ.พญ.ศศิธร เพชรจันทร์. ความรู้สู่ประชาชน (อินเทอร์เน็ต). กรุงเทพมหานคร: สมาคมโลหิตวิทยาแห่งประเทศไทย (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: <https://www.tsh.or.th/Knowledge/Details/69>
7. นพ.ประสิทธิ์ วิริยะกิจไพบูลย์. การตรวจความสมบูรณ์ของเลือด (อินเทอร์เน็ต). สมุทรปราการ: HealthSmile (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: <https://healthsmile.co.th/blog-th/complete-blood->
8. คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วิธีการตรวจหาระดับ Urea Nitrogen (BUN) (อินเทอร์เน็ต). (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: <https://med.msu.ac.th/suddhavej/wp-content/uploads/2022/09/WI-LAB-083.pdf>
9. คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล. คู่มือการส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ BUN (อินเทอร์เน็ต). (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: <https://www.si.mahidol.ac.th/th/manual/Project/pdf/bun.pdf>
10. คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล. คู่มือการส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ LDL (อินเทอร์เน็ต). (เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2568). เข้าถึงได้จาก: <https://www.si.mahidol.ac.th/th/manual/Project/pdf/ldl-c.pdf>